

Okul Öncesi Eğitim Programının Güvenli Yaşam Kültürü ve Afetlerde Risk Azaltma Kapsamında Değerlendirilmesi¹

Evaluation of Pre-School Education Programme in Terms of Safety Life Culture and Risk Reduction in Disasters

Ebru İNAL², L. Hilal ÖZCEBE³

• *Geliş Tarihi:* 13 Haz. 2019

• *Kabul Tarihi:* 24 Haz. 2019

• *Yayın Tarihi:* 14 Oca. 2020

Öz

Bu çalışmada, uluslararası göstergeler esas alınarak Okul Öncesi Eğitim Programının güvenli yaşam kültürüne ve afetlerde risk azaltmaya ilişkin kazanım ve göstergelerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 2012-2013 yılında MEB tarafından sunulan “36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı” güvenli yaşam kültürü açısından değerlendirilmiştir. Okul öncesi eğitim programında yer alan bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim ile öz bakım becerileri içinde yer alan “kazanım” ve “gösterge”ler belirlenmiştir. Programda güvenli yaşama ait ilkeler “tehlike(li), acil durum, afet, incinebilirlik, kaza, güven(li), risk, sorumluluk, sorun (problem), kural, yeterlilik” terimleri ve örüntüleri olarak tanımlanmıştır. Araştırmacılar tarafından UNESCO [Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü] ve UNICEF [Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu] teknik rehberlerden geliştirilmiş olan kontrol listesi değerlendirme aracı olarak kullanılmıştır. Programda, çocukların günlük yaşama dair sembollerini tanımaları ve sorunlarla karşılaşma durumlarında uygun çözüm yollarını sunmaları bilişsel kazanım olarak tanımlanmıştır. Sosyal ve duygusal gelişime ilişkin kazanımlar, görevi başarma, sorumluluk bilinci, duygularını ifade etme ve kendine olan güven şeklinde sıralanmaktadır. Öz bakım becerilerine yönelik kazanımlar ise, kendini tehlike ve kazalardan koruma, acil iletişim numaralarını bilme ve sağlıklı yaşam becerileri olarak belirlenmiştir. Çocukların yaralanmalardan korunmaları için MEB Okul Öncesi Programında güvenli yaşam kültürü bilgi, beceri ve davranışlarının daha da geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Afet, güvenli yaşam, okul öncesi programı, MEB, yaralanma

Abstract

It is aimed to evaluate the learning outcomes and indicators of safe life culture acquirements and risk reduction in disasters in the curriculum of pre-school education programme of Ministry of National Education (MoNE) within the framework of the international indicators in this study. “Pre-school education programme of MoNE prepared for 36-72 month-old-children” in 2012-2013 was investigated within the scope of safe life culture. The acquirements and indicators in cognitive, social and emotional development and also the development of self-care skills were determined from the pre-school education programme. The principles of the safety life in the program were determined as the terms and patterns covering “danger (ous), emergency, disaster, vulnerability, accident, safe (ty), risk, responsibility, problem, rule, sufficiency”. The check list developed from technical guideline of UNESCO [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization] and UNICEF [United Nations Children's Fund] was used as the evaluation tool by the researchers. The cognitive skills were determined that the children can recognize the symbols in their daily life and they can propose the proper and unique solutions for the confronted problems in the pre-school education programme. The acquirement skills of social and emotional development were “encouragement to succeed a duty”, “taking responsibilities”, “expressing their positive or negative feelings” and “gaining self-confidence”. Also, the acquirement skills of self-care were determined as “saving themselves from danger and accidents”, “learning the emergency phone numbers” and “gaining the healthy life acquirement” related to healthy life. It can be said that safe life culture

1 Bu çalışma Kasım 2018 tarihinde Antalya’da gerçekleştirilen 20. Ulusal 2. Uluslararası Halk Sağlığı Kongresi’nde bildiri olarak sunulmuştur.

2 Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi, Türkiye, ebruinal34@hotmail.com

3 Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Türkiye, hozcebe@hacettepe.edu.tr

knowledge, skills and behaviours in pre-school education programme of MoNE should be improved more to prevent the childhood injuries.

Key words: Disaster, safe life, pre-school programme, ministry of national education, injury

Giriş

Okul öncesi dönemde büyüme ve gelişme hızla devam etmektedir; çocuğun meraklı olma ve öğrenme isteği ön plandadır. Okul öncesi yaş grubunda sık görülen hastalıklar arasında enfeksiyon hastalıkları (akut solunum yolu, ishalleri hastalıklar ve idrar yolu enfeksiyonları) ve beslenmeyle ilgili sorunlar (malnütrisyon ve mikronütrisyon) yer almaktadır. Psikososyal gelişimin önemli olduğu bu dönem tehlikeyi bilmeme, merak ve keşfetme duygusunun hâkim olduğu davranışlarla karakterizedir (Özcebe, 2012; Bellamy, 2002). Okul öncesi dönem çocuklarında kendi kendine iyileşebilen yaralanmaların yanı sıra hastane tedavisine gereksinim olan yaralanmalar da sık görülmektedir. Bu dönemde en çok düşme, yanık, suda boğulma, zehirlenme, motorlu araç, bisiklet ve trafik kazalarında yaralanmalar görülmektedir (Baysal, Yıldırım ve Bulut, 2005). Türkiye’de beş yaş altı çocuk ölümlerinin en çok kazalar sonucu meydana geldiği belirtilmektedir (İnanıcı ve Birgen, 2001). Çocukluk çağı yaralanmaları dünyadaki çocuk ölümlerine neden olan önemli bir sebep olmakla birlikte önemli bir halk sağlığı sorunudur (World Health Organization [WHO], 2008).

Yaralanma kontrolüne dair önleme programları insana, araçlara ve çevreye yönelik olarak geliştirilmektedir. Çocuğun çevresine yönelik müdahalelerde öncelikle fiziksel çevrenin düzenlenmesi gerekmektedir. Yaşam, oyun ve dinlenme alanlarının ve kullanılan tüm gereç ve oyuncakların güvenli hale getirilmesi gerekir. Çevre güvenliğinde ikinci önemli rol ise çocuğun bakımından sorumlu olan kişiye aittir. Kişinin çocuğun çevresinin güvenli olmasını gözlemesinin yanı sıra çocuğun davranışlarını da izlemesi ve riskli durumlarda müdahale edebilmesi gerekmektedir. Şiddet ve denetimsizlik içeren anlayış, eğitim yetersizliği, kitle iletişim araçlarının yetersiz oluşu yaralanma riskini artıran önemli çevresel hazırlayıcı faktörlerdir (Baysal, Yıldırım ve Bulut, 2005).

Bütün bu bilgiler doğrultusunda okul öncesi dönem çocuklara güvenlik eğitiminin kazandırılmasının önemli olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalınmaktadır. Çocuğun risk ve tehlike kavramlarına ilişkin farkındalığının oluşturulması ve davranış kazanmasına ilişkin müdahalelerin başlatılması gerekmektedir. Okul öncesi dönemde çocukların yaralanmalardan korunmasına yönelik çevre düzenlemelerinin yapılması daha etkili olarak değerlendirilmekte, eğitim müdahalesi genellikle arka plana bırakılmaktadır. Kazalardan korunma bilincinin sağlanması, güvenliğe ait konuları ve risk taşıyan durumları içerecek eğitim programlarının oluşturulması önemli koruyucu faaliyetlerdir (Baysal, Yıldırım ve Bulut, 2005).

Afet durumlarında ise en çok zarar gören gruplardan biri çocuklardır. Dünyada milyonlarca çocuk her yıl doğrudan veya dolaylı olarak afetlerden etkilenmektedir (Masten ve Narayan, 2012). Afetlerin fiziki ve psikolojik yönleri olmak üzere çocuklar üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Özellikle afetlerde karşılaşılan olumsuz koşullara bağlı olarak 5 yaşın altındaki çocukların beslenme, ruhsal sağlık ve bulaşıcı hastalıklar gibi sorunlarla karşılaşma durumları oldukça yüksekken (Kaya ve Özcebe, 2012), fiziksel açıdan yaralanmalar ise sıklıkla yaşanmaktadır. Okul öncesi dönemindeki çocuklar, afetler sonrası oluşan değişikliklerle mücadele etmekte zorlanırlar. Bu dönemdeki çocuklar afetler sonrası terk edilme, ebeveynlerini ve sahip oldukları eşyaları kaybetme korkuları başta olmak üzere çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar. Tüm bu sebeplerden ötürü bu dönemdeki çocukların afetler öncesi bilinçlendirilmesi ve çocukların merkeze alındığı afet yönetimi çalışmalarının yürütülmesi önem taşımaktadır. Çocuk merkezli afet yönetimi sürecinde her bir afet yönetimi aşamasına dair çeşitli faaliyetler yer almaktadır. Bu süreçte risk yönetimi aşamasına dair bilinçlendirme ve eğitim çalışmaları, dayanışma olgusu, binalardaki ve çevredeki ikincil tehlikeler

öngörülerek gerekli tedbirler konusunda faaliyetler önerilirken, kriz yönetimi aşamasında ise kaçırılma ve istismar ihtimaline karşı güvenlik, uygun barınak temini, psikodestek hizmetler, emniyetli yollar, geçiş alanları ve güvenli oyun alanlarının oluşturulması yer almaktadır (Limoncu ve Atmaca, 2018).

Güvenli yaşam kültürünün edinilebilmesi için her yaş grubunda ve sınıf düzeyinde dikkate alınacak eğitim faaliyetleri sürdürülmektedir (Rex, 2009). Hyogo Çerçeve Eylem Planı'nın (2005-2015) beş önceliği arasında yer alan üçüncü öncelik daha çok eğitim sektörü ile ilgilidir. Bu öncelik devletlerin, yerel yönetimlerin ve uluslararası organizasyonların ve diğer paydaşların bütün seviyelerde dayanım ve güvenlik kültürünü inşa etmek için eğitim, yenilik ve bilgiyi kullanmasını içermektedir. Bu kapsamda okul müfredatıyla ilgili ana faaliyetler şunu içermektedir (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO] [Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü], United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF] [Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu], 2014):

- i) Okul müfredatının ilgili tüm bölümlerinde ve tüm seviyelerinde afet risk azaltım bilgisini içermesi
- ii) Yüksek eğitim enstitüleri ve okullarında afete hazırlık programları ve yerel risk değerlendirmelerinin yer alması
- iii) Tehlikelerin etkilerini azaltmanın yollarını öğretmek için okullarda aktiviteler ve programların uygulanması.

Bu ana faaliyetlere ulaşmak için okul müfredatlarında afet risk azaltımının yer alması için her gruba özgü UNESCO ve UNICEF tarafından teknik bir rehber geliştirilmiştir (UNESCO, UNICEF, 2014). 30 ülkenin okul müfredatlarının afet risk azaltımı kapsamında incelendiği çalışmada ülkelerin bu konuda çeşitli yaklaşımları benimseyerek müfredatlarında yer verdikleri saptanmıştır (UNESCO, UNICEF, 2012). Bu yaklaşımları ders kitabı destekli yaklaşım, rehber proje yaklaşımı, merkezi yeterliliğe dayalı yaklaşım, merkezi olarak geliştirilmiş özel alan (özellik alan) yaklaşımı, ortak yaşam alanı ve özel olay yaklaşımı olarak sıralamak mümkündür. Her bir yaklaşımın kendine özgü avantaj ve dezavantajları söz konusudur. Birçok yaklaşımın benimsendiği karma bir yaklaşım türü oluşturmak önerilen en uygun yöntemdir.

Eğitim grupları arasında özellikle okul öncesi eğitim, çevresini merak eden, öğrenmeye güdülenmiş ve öğrendiklerini geliştirme ve teşvik etme gibi çok önemli bir görevi üstlenmektedir (Senemoğlu, 1994). Bu süreçteki eğitimin etkileri kalıcıdır (Dye, 1984) ve bu süreç sosyal beceriler, analitik düşünme ve problem çözme becerileri gibi çeşitli yeterliliklere sahip olmaktadır (Senemoğlu, 1994). Okul öncesi eğitim programını çeşitli yeterlilikler açısından değerlendiren çok sayıda çalışma bulunmasına rağmen, (Ekinci, 2006; Yaşar ve Aral, 2010; Özyürek, Özkan, Begde ve Yavuz, 2015; Kildan, 2010; Gülay ve Ekici, 2010), güvenli yaşam kültürünün oluşmasına dair bilgi ve becerilerin değerlendirmesini esas alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Okul öncesi eğitimin çocuğu bir birey olarak toplumsal yaşama hazırlamada önemli bir işleve sahip olması, bu sürecin çocuğun gelişimi üzerinde uzun vadeli etkilerinin bulunması (Ekinci, 2006) nedeniyle bir toplumda güvenli yaşam kültürünün inşa edilmesinin en doğru yolu bu dönemde verilecek eğitimin nitelikli olması ile sağlanacaktır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 2012-2013 yılında Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi çalışmaları kapsamında "36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitimi Programı" geliştirme çalışması gerçekleştirmiştir ve bir eğitim programı içeriği oluşturulmuştur (MEB, 2013). Bu çalışma, MEB Okul Öncesi Eğitim Programında mevcut olan "kazanımlar", "göstergeler" ve "belirli gün-haftalar" güvenli yaşam kültürü ve afetlerde risk azaltma

kapsamında mevcut durumunu ortaya koyarak uluslararası göstergeler ile değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Materyal ve Yöntem

Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında “güvenli yaşam kültürü”, yaşama dair tüm alanlarda gerçekleşebilecek tehlike, risk ve afetler hakkında farkındalığa sahip olunması, önlemler alınması ve ortaya çıkabilecek koşullara duyarlılık kazandırılması için yapılması gereken çalışmalar olarak ele alınmıştır. Bu tanımlayıcı çalışmada öncelikle MEB tarafından 2012-2013 yılında gerçekleşen “36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı”nın güvenli yaşam kültürü kapsamında mevcut durumu değerlendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

“36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı”, çocukların sağlıklı büyümelerinin sağlanması, motor, sosyal ve duygusal, dil ve bilişsel gelişimlerini en üst seviyeye çıkarılması ve öz bakım becerilerinin desteklenmesi amacıyla geliştirilmiştir (MEB, 2013). Programın temel özellikleri arasında “*çocuk merkezli, esnek, sarmal, eklektik, dengeli, oyun temelli, yaratıcı unsurlu, keşfederek öğrenme, günlük yaşam deneyimlerinin ve yakın çevre olanaklarının eğitim amaçlı kullanılmasını teşvik etmesi*” yer almaktadır. Programın temelini çocukların gelişimsel özellikleri oluşturur.

Kazanımlar, konuyla ilgili bilgi, beceri ve yetkinlikleri kapsamakta, “çocuk merkezli” ve çocukların ulaşması hedeflenen sonuçlardan oluşmaktadır. Gelişim özellikleri ise bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim ile öz bakım becerileri olarak ele alınmıştır. Bu özellikler 36-48 aylık, 48-60 aylık, 60-72 aylık çocuklara göre gruplandırılmıştır. Bilişsel gelişim alanında 21 kazanım, dil gelişimi alanında 12 kazanım, motor gelişim alanında 5 kazanım, sosyal ve duygusal gelişim alanında 17 kazanım ve öz bakım becerileri alanında 8 kazanım yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Programda yer alan “kazanım”lar ve “gösterge”ler değerlendirilmiştir. Programın değerlendirilmesi sırasında, çocukların gelişim özellikleri yaş gruplarına göre incelenmiş; kazanım ve göstergeler ise bütün olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, programın kazanım ve göstergeleri güvenli yaşam kültürü açısından değerlendirilmiştir.

Programda güvenli yaşama ait ilkeler “tehlike(li), acil durum, afet, incinebilirlik, kaza, güven(li), risk, sorumluluk, sorun (problem), kural, yeterlilik” terimleri ve örüntüleri olmak üzere ele alınmıştır. Bunlar dışında kalan kazanımlar ve dil gelişimi ile ilgili kazanımlar çalışma kapsamı dışındadır.

Bu değerlendirme okul müfredatlarında afet risk azaltımının yer alması için her gruba özgü UNESCO ve UNICEF tarafından geliştirilen teknik rehberdeki (UNESCO, UNICEF, 2014) ilkelerle araştırmacılar tarafından oluşturulmuş kontrol listesi ile sağlanmıştır. Oluşturulan bu kontrol listesi Tablo 1’de yer almaktadır. Okul öncesi eğitim programının yeterliliği bu kontrol listesi kapsamında tartışılmıştır. Ayrıca Güney Karolina Eğitimi Programı tarafından okul müfredatlarında her bir sınıf düzeyinde sağlık ve güvenlik eğitimi için çeşitli ve çok sayıda akademik standartlar belirtilmiştir (Rex, 2009). Bu alanda belirlenmiş standartlar temelde altı başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklardan biri de yaralanmaları önleme ve güvenlik alanıdır. Okul öncesi eğitimi programında yaralanmaları önleme ve güvenlik alanı ile ilgili belirlenmiş standartlar arasında şunlar yer almaktadır:

- i) Evde, okulda, çevrede gerçekleşmesi mümkün ve yaygın yaralanmalardan korunmanın yollarını belirlemek
- ii) Belirli acil durumlarla ilgili uygun yolları belirlemek
- iii) Küçük yaralanma durumlarında neler yapılabileceğini açıklamak
- iv) Bir acil durum numarasının nasıl yapılacağını göstermek
- v) Evde ve okulda yangın güvenlik kurallarını tanımlamak (örneğin; eğer kıyafetiniz yanmışsa, dur-yat-yuvarlan yöntemi, ateşle oynamama ve yangın çıkmış binadan çıkmak, uzaklaşmak ve güvenli yere geçmek)

Programın yeterliliğinin değerlendirilmesinde bu standart ilkeler de göz önünde bulundurulmuştur.

Bulgular

Okul öncesi eğitim programı, üç gelişim basamağı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bunlar sırasıyla bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim ve öz bakım becerileri şeklindedir. Bu gelişim basamaklarındaki kazanımları, yöntem bölümünde tanımlanan “4-7 yaş grubu için güvenli yaşam kültürü ilkeler kontrol listesi” çerçevesinde değerlendirilmiş, çocukların gelişim özelliklerine göre kazanım planları MEB içeriğine göre oluşturularak Ek Tablo 1’de gösterilmiştir.

Okul öncesi yaş grubu için bilişsel özellik kazanımı olarak günlük yaşamda karşılaşılabilecekleri sembollerini tanımlama beklenmektedir. Bu semboller arasında WC, geri dönüşüm, yön okları gibi yönlendirmeler olduğu kadar tehlike ve trafik gibi çeşitli sorun alanlarını tanımayı öğrenmeleri de amaçlanmaktadır. Bu şekilde çocukların sorun alanlarından uzak durmaları kazandırılmak istenmektedir.

Bu yaş grubunda bir başka bilişsel kazanım ise sorunlarla karşılaşma durumlarında uygun çözüm yolları sunmaları şeklindedir. Bu kazanım içinde çocuğun neden sonuç ilişkisini kurmaya başlaması ve sonucun olumlu olması için yapması gereken davranışı bulabilmesine ilişkin öğretiler kapsama alınmıştır (Ek Tablo 1).

Sosyal ve duygusal gelişim alanında yer alan kazanım ise, bu yaş grubunda görevi başarma becerisinin kazandırılmasıdır. Çocuğun, kendisi için düzenlenmiş ortamda kendi başına bir işe başlama ve tamamlama çabası göstermesi beklenmektedir.

Çocukların sosyal ve duyuşsal gelişimlerine ilişkin en önemli kazanımlarından birisi sorumluluk almasıdır. Çocukların toprak, su, enerji, gıda gibi varlıkları bilinçli kullanmalarına ve bilinçli tüketici olmalarına ilişkin kazanımlara ulaşması hedeflenmektedir. Ayrıca bu gelişim özelliği kapsamında çocuğun kendine yönelik sorumluluk ve güvenlik çerçevesinde temizlik kurallarına uyması ve trafik kurallarına uyma gibi tutumlar kazandırılması amaçlanmaktadır. Kişinin kendine yönelik sorumluluklarının farkına varması sağlanmakta, toplumdaki kuralların yanı sıra bireysel uyumun önemi öğretilmektedir.

Çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi sırasında kendine güvenmesine ilişkin kazanımları da müfredatta yer almaktadır. Çocuğun kendine ilişkin sorumluluklarının yanı sıra kendisinin değerli olduğu, olumlu bakış açısını kazanması ve kendine güvenmesine, olumlu/olumsuz duygularını ifade etmesine ve bireylerin toplumda farklı rol ve görevleri olduğunu kavramasına ilişkin kazanımlarının olması amaçlanmaktadır (Ek Tablo 1).

Önemli bir kazanım olarak öz bakım becerileri kapsamında çocuğun kendini tehlikelerden ve kazalardan koruması beklenmektedir. Burada çocuğun temel güvenlik kurallarını bilmesi, tehlikeli durumlardan uzak durması kazandırılmak istenmektedir. Çocuğun etrafında

karşılaşabileceği tehlike ve risklerle ilgili farkındalığının kazandırılmasının yanı sıra korunmasını sağlamak önemli bir husustur. Hedefler arasında tehlikeli durumları söylemek, tehlikelerden ve kazalardan korunmak için yapılması gerekenleri, temel güvenlik kurallarını ve acil durum telefon numaralarını bilmek yer almaktadır. Program kapsamında tehlikeli durumlar; aracın ön koltuğunda oturmak, emniyet kemeri takmamak, arabanın camından ve penceresinden sarmak, kibritle oynamak, soba, ocak, ütü, kesici aletler ile uğraşmak, tanımadığı kişilerin yanına gitmek, uzun süre TV/bilgisayar başında durmak olarak ele alınmıştır.

Öz bakım becerileri kapsamında çocukların sağlıklı yaşama ilişkin kazanımlarının olması amaçlanmaktadır. Bu gelişim özelliği kapsamında dengeli ve yeterli beslenme, dinlenme/uyku süresi ve yeterli fiziksel aktivite konularında bilgi sahibi olması, fikrini söylemesi, tutum ve davranış kazanması amaçlanmaktadır. Ayrıca sağlık sorunlarından korunma ve sağaltım yollarına ilişkin kazanımlar da amaçlanmaktadır (Ek Tablo 1).

Tablo 1. 4-7 yaş grubu için güvenli yaşam kültürüne ait ilkeler kontrol listesi ve MEB Okul Öncesi Eğitim Programı kapsamında oluşturulan değerlendirme ölçütleri

Süreç	UNICEF ve UNESCO Göstergeleri*	MEB Okul Öncesi Program Değerlendirmesi**
<i>Bilgiye dair</i>	Okulda ve toplumdaki güvenli ve tehlikeli hususlar	Sembol tanıma
	Fırtına rüzgârlarından, sel sularından ve yer sarsıntılarında kaynaklanan tehlikeler	-
	Tehlikelerden korunmak için basit güvenlik alışkanlıkları	Arabanın ön koltuğunda oturmama Arabada emniyet kemeri takmak Arabanın camından, penceresinden sarmamak Kibritle oynamamak Yanan ocak, soba ve ütüden; bıçak gibi kesici aletlerden uzak durmak Küçük nesnelere ağza, buruna, kulağa sokmamak
	Öğrenciler kendi topluluklarında daha önce gerçekleşmiş afetlerin, doğal tehlikelerin nerede ve ne zaman olduğunu anlarlar.	-
	Öğrenciler tehlikeler veya afetler gerçekleştiği zaman kimlerle iletişime geçeceğini bilirler.	Acil durum telefon numaralarını öğrenme, anne-baba telefon numarasını öğrenme (acil durumlara için) Sorun çöz
<i>Beceriye dair</i>	Öğrenciler okulda öğrenilen sınıf/okul gösterimleri için poster, proje ve resimlerde yer alan temel afet risk azaltımı mesajlarını ifade edebilir.	- Acil iletişim numaraları
	Öğrenciler yetişkinlerin yakın rehberliğinde basit destek görevleri üstlenebilirler.	Görevi başlar Sorumluluk al, başladığın işi bitir
	Öğrenciler muhtemel tehlikeler ve afetler için hazırlıklı olmanın önemini bilincindedirler.	-
<i>Davranışa dair</i>	Öğrenciler sorumlu olmanın özgüveni ve öz saygısına sahiptirler.	Sağlığını koru Güven duy
	Öğrenciler belirlenen güvenlik kuralları ve prosedürlere duyarlıdır.	Tehlikelerden kendini koru Kurallara uy

*Kaynak: UNESCO, UNICEF, 2014

**Araştırmacılar tarafından MEB okul öncesi programında yer alan kazanımlar doğrultusunda oluşturulmuştur.

Tablo 1’de görüldüğü gibi MEB Okul Öncesi Müfredat Programında okuldaki ve toplumdaki güvenli ve tehlikeli hususlar konusunda ise bazı semboller tanımaya ilişkin bilgi müfredat içinde yer almaktadır. Tehlikelerden korunmak için basit güvenlik alışkanlıkları içinde günlük yaşantıları sırasında karşılaşılabilecek sorunlara yönelik önlemler örnek verilerek müfredat oluşturulmuştur. Bu sorunlara yönelik önlemler arasında arabanın ön koltuğunda oturmamak, arabada emniyet kemeri takmamak, kibritle oynamamak ve kesici aletlerden uzak durmak gibi hususlar yer almaktadır. Sorun çözmeye yönelik bilgilendirme akışında,

tehlike durumunda ilgili kurum/kuruluşların telefonları bilmek ve ebeveyn telefon numarasını bilmek yer almaktadır.

MEB Okul Öncesi Eğitim Programı kapsamı, afetler ve yaralanmalar konusunda beceri yer almamaktadır. UNICEF ve UNESCO tarafından beceri kapsamında yer alan sorumluluk duyma MEB müfredatında bir sosyal gelişim kazanımı olarak tanımlanmıştır. Ayrıca teknik rehber beceriye dair kazanımlar arasında gösterge olarak temel düzeyde afet risk azaltımı mesajlarını ifade edebilmeye yer verirken MEB de acil iletişim numaralarını bilmek kazanım olarak beklenmektedir. Sorumluluk alması, görev paylaşımı gibi sosyal beceri kapsamında kazanımlar yer almaktadır. MEB tarafından çocukların kurallara uyması, tehlikelerden kendilerini koruma becerileri, UNICEF ve UNESCO tarafından hazırlanan ilkeler kapsamında da yer almaktadır. Teknik rehberde davranışa dair kazanımlar arasında sorumlu olmanın özgüven ve öz saygı kazanımları müfredatta yer almakla birlikte muhtemel tehlikeler ve afetlere hazırlıklı olmanın önemine dair bilinç müfredatta sunulmamaktadır (Ek Tablo 1).

Okul öncesi programında toplam 21 belirli gün-hafta bulunmaktadır. Güvenli yaşam kültürü alanında 3 belirli gün-hafta bulunmaktadır. Bu da belirli gün-haftanın %14'ünün güvenli yaşam kültürü alanında olduğunu göstermektedir.

Tartışma

Çocukluk çağı yaralanmalarının önlemesi güvenli çevrenin oluşturulmasını ve güvenli davranışların kazanılmasıyla sağlanabilir. Çocukluk dönemi yaralanmalarının önlenmesi için çevredeki risklerin tanımlanması ve güvenli bir ortamın sağlanması gerekliliği ortaya çıkmış ve bu amaçla farklı bakış açılarını kapsayan kontrol listeleri oluşturulmuştur. Bu listeler içinde araçlarda, kapalı yerlerde, mutfakta, banyoda ve açık alanlarda güvenlik ile ateşli silahlar gibi farklı başlıklar yer almaktadır (Baysal, Yıldırım ve Bulut, 2005). Bu yaş grubunda güvenli çevrenin oluşturulması, çok önemli bir müdahale olmakla beraber çocuğun güvenli davranışlar kazanmasına da gereksinim bulunmaktadır. Erken çocukluk dönemindeki eğitimler doğru davranışların kazanılması için önemli olduğu kadar yaşam boyu güvenli davranışlar için de önemlidir. Diğer taraftan erken yaşlarda edinilen deneyimlerin bireylerin ilerleyen yıllardaki davranış biçimlerini etkileyeceği de düşünülmektedir (Karoğlu ve Ünüvar, 2017). Bebeklik döneminden itibaren anne, aile ve yakın çevrelerinden öğrenilen güvenli yaşam bilgi ve davranışlarının, okul öncesi eğitim ortamından itibaren pekiştirilmesi amaçlanmaktadır. (Senemoğlu, 1994). Bu nedenle okul öncesi eğitim programı ve güvenli ortam, güvenli yaşam kültürünün kazanılması için önemlidir.

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeylerinin incelendiği bir çalışmada, 3-6 yaş grubu çocukların yaşları, gelişim özellikleri ve sosyal becerileri arasında farklılıklar olduğu saptanmıştır. Bu farklılıkların, daha büyük yaşlardaki çocukların lehine olduğu belirtilmektedir (Karoğlu ve Ünüvar, 2017). Okul Öncesi Eğitim Programları, çocukların gelişim özelliklerine bağlı olarak afet risk azaltımı ve güvenli yaşama dair bilgi ve becerileri kazandırmaya ilişkin mesajlar ve içeriklerini yaş gruplarına göre oluşturmaktadırlar. Müfredatta da yer alması gerekli bu dikey bütünleşme sürecine göre UNESCO ve UNICEF tarafından geliştirilen teknik rehber de dikkate alınarak (UNESCO, UNICEF, 2014) 4-7 yaş grubu için güvenli yaşam kültürü kapsamında beklenen kazanımlar MEB Okul Öncesi Eğitim Programıyla karşılaştırılmış ve birtakım eksikler olduğu gözlenmektedir. Program kapsamında öz bakım becerileri arasında sadece tehlikeler ve kazalardan korunmak, temel güvenlik kurallarını ve acil durum telefon numaralarını bilmek yer almaktadır. Bunlar istenilen kazanımlardır ancak yeterli değildir. Teknik rehberde göre oluşturulan kontrol listesinde (UNESCO, UNICEF, 2014) ise bu yaş grubunda beklenen bilgiye dair ilkeler arasında çocuğun değerlendirilmesine ait göstergeler de tehlikeye ait hususlarda sembollerini tanımlama, fırtına, sel ve yer sarsıntılarında kaynaklanan tehlikeler ile

gerçekleşmiş afetlerin nerede ve ne zaman olduğunun kavranması, acil durumlar/afetler esnasında kimlerle iletişime geçileceğinin öğrenilmesi ve tehlikelerden korunmak için basit güvenlik alışkanlıkların edinilmesi yer almaktadır. Ancak müfredat kapsamında çocukların yaşadıkları coğrafi bölgede daha önce olan ya da olma olasılığı olan afetlere ilişkin yeterli bilginin yer almadığı gözlenmiştir. Bu rehberde yer alan ilkeler doğrultusunda, MEB Okul Öncesi Eğitim Programında belirtilen bilgi düzeyinin yetersiz olduğu söylenebilir. Afetlerle ilgili ise herhangi bir kazanım göstergesi belirtilmemektedir. Hâlbuki teknik rehberde belirtildiği üzere bilgiye dair kazanım olarak çocukların yaşadıkları bölgelerde gerçekleşmiş afetler ve doğal tehlikelerden haberdar olmaları beklenmektedir. Yalnızca bölgesel doğal tehlikelerin ve afetlerin bilinmesi bu yaş grupları için yeterli olmamaktadır. Türkiye’de deprem, toprak kayması ve seller başta olmak üzere çok sayıda afetler karşılanmaktadır (Seymen ve Akın, 2018). Ülkemizde 1995-2012 yılları arasında doğal afetlerden yaklaşık 16.000.000 insanın etkilendiği, ayrıca 21.795 insanın yaşamını kaybettiği ve 57.814 kişinin yaralandığı belirtilmektedir (Kaya ve Özcebe, 2012). 1999 Marmara depremlerinin Türkiye için yıkıcı sonuçları olmuştur ve bu depremler Marmara bölgesinde 20 milyondan fazla insanı etkilemiştir (Turkish Red Crescent Society [TRCS], 2018). Bu depremlerde, mal kaybının toplam bilançosu ise 15 milyar dolar olarak belirtilmiştir. Çocuklar bu afetlerden doğrudan ve dolaylı olarak etkilenmişlerdir. Afetlerin bu denli yıkıcı etkileri okul öncesi dönem çocuklarında da teknik rehberde yer aldığı üzere temel afet risk azaltımı anlayışını içerecek basit düzeyde kavrayışı gerekli kılmaktadır. Hazırlıklı olma anlayışını içeren bu risk azaltımı stratejilerinin aile/okul afet planı ve acil durum afet çantası hazırlama gibi temel uygulamalarla bütünleştirilmesi büyük kazanım sağlayacaktır. Aile/okul afet planı, aynı hanede yaşayan bireyler tarafından, afetin neden olabileceği olumsuz sonuçlarından korunmak ya da afeti mümkün olan en az zararla atlatabilmek için afet veya acil durum sırası ve sonrasında nasıl davranılması, ne yapılması gerektiği gibi konuların önceden planlandığı çalışmaları içermektedir. Acil durum ve afet çantası ise ev halkının, afet ve acil durumlarda ihtiyaç duyabileceği temel maddeleri bir araya topladığı, acil durum/afet anında kolayca ulaşılabilir bir yerde ve taşınabilir boyutta olan, altı ayda bir kontrol edilmesi gereken çantadır (AFAD, 2014). Çocuk merkezli afet yönetiminin genel özellikleri arasında çocukların cinsiyet ve yaş aralıklarına uygun şekilde hangi süreçlerde nasıl etkin olabilecekleri eğitim sistemine aktararak çocukların ve ailelerin bilgilendirilmesi ve bu bilgilendirmelerin aile-çocuk-okul işbirliğinde uzman ekipler koordinatörlüğünde gerçekleştirilmesi yer almaktadır (Limoncu ve Atmaca, 2018; Asian Disaster Preparedness Center, 2007). Türkiye’de “İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi” dâhilinde güvenli yaşam eğitimleri ilk ve orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilere eğitimler düzenlenmiştir (Elgin, 2007). Okul öncesi dönem çocuklarının da aile-çocuk-okul iş birliğinde uzman ekipler koordinatörlüğünde anksiyete ve benzeri durumlar oluşturmadan bu konuda bilgilendirilmesi büyük fayda sağlayacaktır. Okul öncesi dönem çocukları çevrelerinde gerçekleşen olaylara karşı oldukça meraklı, çevresindeki kişilerle etkileşime açık ve sosyal etkileşim başlatmaya yönelik pek çok davranış örüntüleri gösterme eğilimindedir (Senemoğlu, 1994). Bu aile/okul afet planı ve acil durum ve afet çantası gibi katılımcı faaliyetler çocuğun muhtemel tehlikeler ve afetlere yönelik hazırlıklı olmanın önemini ve duyarlılığını sağlayacak ve bu konuda sorumluluk duygusunu geliştirecektir. Bu gibi basit yaklaşımlar teknik rehberde de yer alan ve davranışa dair beklenen kazanımların oluşumunu kendiliğinden sağlayacaktır. Bu yaş gruplarında bu uygulamaların sonuçlarını değerlendirecek çalışmalara ihtiyaç vardır. Afetler esnasında enkaz kaldırma işlemleri ile arama kurtarma çalışmalarında çocukların başına gelebilecek zararları ve riskleri azaltmak için çeşitli önlemler alınmalıdır (Limoncu ve Atmaca, 2018). Arama kurtarma çalışmalarında çocukların güvenli yerde bulunmalarını ve en kısa sürede anne-babalarına ulaşmasını sağlamak, ailelerine ulaştırılmasına kadar geçen sürede güvenlik önlemlerini almak, güvenli

alanlar oluşturmak, olası çocuk kaçakçılığına karşı hazırlıklı olmak ve oluşan kaos ortamında çocukların zarar görmeleri ve/veya cinsel istismara uğramaları ihtimaline karşı önlemler almak muhtemel tehlikelerin azaltılması kapsamında değerlendirilmelidir.

Beceri, belirlenen amaç doğrultusunda isteyerek (kasıtlı) tekrarlanabilen davranışlardır. Öğrenilmiş davranışlar olarak ele alınan sosyal becerilerin gelişiminde aile, okul ve çevre önemli faktörlerdir. Ankara ili merkez ilçelerinde bulunan 510 okul öncesi çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ve davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada çocukların sosyal beceri düzeyleri arttıkça problem davranışlarının azaldığı tespit edilmiştir (Akduman, Günindi ve Türkoğlu, 2015). Teknik rehberde beceri düzeyinde yer alan sorumluluk alma, görevi başarma ve temel afet risk azaltımı mesajlarını ifade edebilme kazanımlarının okul öncesi dönemde başarılması, çocukların kurallara uymada başarı göstermesi, problem çözebilmesi ve problemleri davranış düzeylerinde önemli ölçüde azalma göstermesini sağlayacaktır. Ancak afetlerin sık olarak gözlemlendiği ülkemiz de bazı becerilerin de bu dönemlerden itibaren kazandırılması önemlidir. Bu ilkelerin gerçekleştirilmesi doğru davranışların edinilmesi ve sürekliliğin sağlanması açısından çok önemli olacaktır. Okul öncesi dönem temel fiziksel, sosyal, duyuşsal ve zihinsel yeteneklerin gelişimi ile birlikte yaşam değerleri için temel çerçevenin olduğu bir süreçtir. Bu dönem, çocuğun öğrenmesinin en yoğun olduğu, alışkanlıklarının ve yeteneklerinin en hızlı şekilde gelişim gösterdiği ve şekillendiği dönemdir (Memetali, 2014). Bu dönemde okul öncesi eğitimin ve ailenin temel amacı çocukların öğrenmek için sağlıklı ve etkin davranışlar geliştirmesine yardımcı olmaktır. Güvenli yaşam kapsamında bu dönem çocuklarına güvenlik kurallarına uyma, tehlikelerden kendini koruma, sorumluluk sahibi olma ve çevremizdeki tehlikeler ve olası acil durumlar/afetler konusunda hazırlıklı olma davranışını edindirmek büyük kazanım sağlayacaktır. Bu eğitim çocuğun tüm yaşamını olumlu yönde etkileyerek, daha sonraki yıllarda öğreneceklerini destekleyecek temel bilgi ve becerilerin geliştirilmesine olanak sağlayacaktır. MEB Okul Öncesi Eğitim Programında bu yaş grubu için belirlenmiş çok sayıda gün ve haftalar yer almaktadır. Bu yaş grubu için kutlanması istenilen belirli gün ve haftalar arasında güvenli yaşam kültürü kapsamında ele alınabilecek özel günler olan Kızılay, çevre, trafik ve ilkyardım haftalarında etkili işlenmesi çocukların yeteneklerini ortaya çıkarmaları ve çeşitlendirmeleri için önemli bir uygulama sahası oluşturacaktır. Bu özel günler ders dışı etkinliklerle çocukların ifade ve beceri yönünden gelişim sağlanmasının ve uygun ortam hazırlanmasının en etkili yoludur (Duruhan ve Bedir, 2005).

Güney Karolina Eğitimi Programında yer alan yaralanmaları önleme ve güvenlik alanı ile ilgili standartlar belirlenmiş hedefler doğrultusunda oldukça açık bir şekilde ifade edilmiştir (Rex, 2009). Ancak MEB Okul Öncesi Eğitim Programında bu alandaki kazanımların geliştirilmesine gereksinim vardır. Bu çalışma kapsamında güvenli yaşam kültürü alanında ele alınan bir diğer önemli husus ise acil durum ve afet eğitimidir. 30 ülkenin okul müfredatlarının afet risk azaltımı kapsamında incelendiği çalışmada ilgi çekici sonuçlar yer almaktadır. İncelenen ülkeler arasında yalnızca iki ülkede adanmış (özel) afet risk azaltımı konusunun yer aldığı, dokuz ülkenin rehber proje yaklaşımını benimsediği, yedi ülkenin alan deneyimi öğrenme yöntemine sahip olduğu, dokuz ülkenin ise afet risk azaltımı içeriği ve pedagojisi üzerine öğretmen eğitimi aldığı saptanmıştır (UNESCO, UNICEF, 2012). Türkiye'nin de mevcut durumunun incelendiği bu çalışmada, ilköğretim seviyesinde yapılandırılmış disiplinlerarası yaklaşımın benimsendiği, öğretmen eğitiminde ise iki yıldır sistematik yaklaşım benimsendiği belirtilmektedir. Belirlenen kriterler dâhilinde Türkiye'nin mevcut durumu için tüm konularda afet risk azaltımının yer aldığı, rehber proje ve özel olay yaklaşımının (Kızılay haftası, Trafik ve İlkyardım haftası ve çevre koruma haftası gibi etkinlikler) benimsendiği, birçok bilgi eksikliğinden ötürü genel yaklaşımın aktif öğrenme olmasına rağmen öğrenim yaklaşımının gruplandırılmadığı, afet risk azaltımı içeriği ve

pedagojisi üzerinde öğretmen eğitiminin, eğitimcilerin eğitimi yaklaşımının, öğretmenler dışında yöneticilerin ve ailelerin eğitiminin gerçekleştirildiği ve alanla ilgili öğretmen kitapları, rehberleri veya el kitapçıklarının mevcut olduğu sonuçlarına varılmıştır (UNESCO, UNICEF, 2012). Ancak bu değerlendirme öğrenim gruplarına (okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim) özgü birebir değerlendirme olmayıp tüm müfredatları ele alarak gerçekleştirilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma kapsamında ele alınan güvenli yaşam kültürüne ve afetlerde risk azaltmaya ilişkin bilgi, beceri ve davranışları kazandırması açısından değerlendirilen “MEB Okul Öncesi Eğitim Programı”nın geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Program, çevredeki güvenli ve tehlikeli hususlar, tehlikelerden korunma için basit güvenlik alışkanlıkları, acil iletişim numaraları, sorumluluk alma ve kurallara uyma ile sınırlıdır. Afet ve yaralanmalara ilişkin özel bir beceri, bilgi ve davranış gereksinimleri yer almamaktadır. Ülkemizin afet hazırlık programı çerçevesinde yaş gruplarının gelişim süreçlerine göre bilgi ve beceri geliştirme açısından tekrar değerlendirilerek yapılandırılması uygun olacağı görüşündeyiz. Güvenli yaşam kültürü alanının, program geliştirme profesyonelleri tarafından alan uzmanlarıyla beraber geliştirilmesi, zenginleştiril programa dâhil edilmesi gereklidir. Dikkate alınacak programın uygulamalarının izlenmesi ve çocukların bilgi ve becerilerinin geliştirilerek programın güçlendirilmesi dikkate alınmalıdır. Ayrıca, güvenli yaşam kültürü eğitimleri için uzmanlar tarafından öğretmenlere hizmet içi eğitim, seminer gibi etkinlikler düzenlenmesi sağlanmalıdır.

Kaynakça

- AFAD - Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü.S.13. Erişim Tarihi:05.07.2018. <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3495/xfiles/sozluk.pdf>
- Akduman, G.G., Günindi, Y., Türkoğlu, D.,(2015). Okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8 (37), 673-683.
- Asian Disaster Preparedness Center (2007). Module 6: Community disaster risk reduction implementation session 7: child focused disaster risk reduction. 16th Community Based Disaster Risk Management Course.Bangkok, Thailand. Available at: http://s3.amazonaws.com/inee-assets/resources/doc_1_Child_Focused_Disaster_Risk_Reduction.pdf
- Baysal, U. S., Yıldırım, F., Bulut, A., (2005).Çocuk güvenliği yaralanmalardan ve zehirlenmelerden korunma güvenlik listesi. İstanbul: İstanbul Tıp Fakültesi Basımevi.
- Bellamy, C., (2002).Child health. Oxford Textbook of Public Health (Ed: Detels R, McEwen J, Beaglehole R and Tanaka H.) Fourth Edition The Scope of Public Health. New York: Oxford University Press, pp:1603-1623.
- Duruhan, K., & Bedir, G. (2005).Devlet okullarında ve özel okullarda kutlanan ve anılan belirli gün ve haftaların etkililik düzeylerinin kıyası (Kayseri İli Örneği). Millî Eğitim Dergisi, (16833).
- Dye, J. (1984).Early Education Matters, Educational Research, 26,2, 95-105.
- Ekinci Vural, D., (2006).Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi.Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Elgin, G. K., (2007).İstanbul sismik riskin azaltılması ve acil durum hazırlık projesi (İSMEP).Altıncı Ulusal Deprem Mühendisliği Konferansı, İstanbul, Turkey.
- Gülay, H., & Ekici, G., (2010). MEB okul öncesi eğitim programının çevre eğitimi açısından analizi. Türk Fen Eğitimi Dergisi, 7(1), 74-847
- İnanıcı, M.A., Birgen, N., (2001).The evaluation of medico-legal aspects of the child death aging from 0 to 5 years. Adli Tıp Bul, 6(2), 70-5.

- Karoğlu, H., & Ünüvar, P., (2017).Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (43), 231-254.
- Kaya, E., Özcebe, H., (2012).Afetlerin çocuk sağlığı üzerindeki etkileri. TAF Preventive Medicine Bulletin, 12 (4), 455-460.
- Kildan, A. O., (2010).Okul öncesi eğitim bağlamında; eğitim hizmetlerinde kalite. Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences, 15(2).
- Limoncu, S., & Atmaca, A. B.,(2018). Çocuk merkezli afet yönetimi. MEGARON, 13(1), 132-143 DOI: 10.5505/megaron.2017.4936.
- Masten, A.S., Narayan, A.J., (2012).Child development in the context of disaster, war, and terrorism: Pathways of Risk and Resilience. Annu. Rev. Psychol, 63, 227-57.
- MEB. (2013).Temel eğitim genel müdürlüğü okul öncesi eğitim programı. <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf>
- Memetali, S., (2014).Batı Trakya örnekleminde okul öncesi ve anaokulu davranış ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması.Yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Özcebe, H., (2012). Çocuk Sağlığı. Halk Sağlığı Temel Bilgiler (Editörler Çağatay Güler ve Levent Akın). Hacettepe Üniversitesi Yayınları, pp.370-433.
- Özyürek, A., Özkan, İ., Begde, Z., & Yavuz, N. F., (2015).Okul öncesi dönemde beden eğitimi ve spor. International Journal of Science Culture and Sport, 3(Special Issue 3), 479-488.
- Rex, J. (2009).South Carolina academic standards for health and safety education. South Carolina: South Carolina Department of Education Columbia, pp:8-16.
- Senemoğlu, N., (1994).Okulöncesi eğitim programı hangi yeterlikleri kazandırmalıdır? Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10 (10), 21-30.
- Seymen, A., Akın, D. (2018).Disaster management system of Turkey and lessons learned from 1999 big earthquake. [Available at: http://www.jst.go.jp/asts/asts_mon/files/dr_akin/DrAkin_Presentation.pdf.]Erişim Tarihi:05.07.2018.
- Turkish Red Crescent Society (TRCS) (5 MAYIS 2018).Disaster of Turkey: 10th anniversary. [Available at: new.kizilay.org.tr/News-Disaster.Of.Turkey..10.Th.Anniversary.] Erişim Tarihi:05.07.2018.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) and United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF) (2012). Disaster risk reduction in school curricula: case studies from thirty countries. (Authors David Selby and Fumiyo Kagawa). pp:10-209.ISBN 978-92-3-001087-4.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) and United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF) (2014).Towards a learning culture of safety and resilience technical guidance for integrating disaster risk reduction in the school curriculum.Available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002170/217036e.pdf>
- Yaşar, M. C., & Aral, N., (2010).Yaratıcı düşünme becerilerinde okul öncesi eğitimin etkisi. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 3(2).
- World Health Organization (WHO) (2008).World report on child injury prevention. Geneva: World Health Organization.

Ek

Ek 1. Okul öncesi eğitim programının güvenli yaşam kapsamında mevcut durumu

Gelişim Özelliği	Kazanım
Bilişsel	<p>Kazanım. Günlük yaşamda kullanılan sembolleri tanıır. (Göstergeleri: Verilen açıklamaya uygun sembolü gösterir. Gösterilen sembolün anlamını söyler.)</p> <p>Açıklamaları: Semboller seçilirken çocukların yaş grubuna ve ihtiyaçlarına uygun, dikkatlerini çekecek semboller olmasına özen gösterilmelidir. Bu kazanımda sözü edilen semboller; trafik, tehlike, WC, geri dönüşüm, yön okları gibi işaretlerdir.</p> <hr/> <p>Kazanım. Problem durumlarına çözüm üretir. (Göstergeleri: Problemi söyler. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir. Çözüm yollarından birini seçer. Seçtiği çözüm yolunun gerekçesini söyler. Seçtiği çözüm yolunu dener. Çözüme ulaşamadığı zaman yeni bir çözüm yolu seçer. Probleme yaratıcı çözüm yolları önerir.)</p> <p>Açıklamaları: Çocukların günlük yaşantıları içinde karşılaştıkları anlık problemler üzerinde fikirler geliştirmeleri beklenir. Bunun yanında, çocuklara ...-miş gibi yapıp olası problem durumları sunularak da probleme yönelik öneriler geliştirmeleri beklenebilir. Çocukların problemlerin çözümüne yönelik birbirlerinin önerilerini paylaşmaları teşvik edilmelidir. Çeşitli problem durumları oluşturularak çocukların özgün çözüm yolları önermeleri, denemeleri ve neden sonuç ilişkisini de dikkate alarak açıklama yapmaları beklenir. Problemi çözerken giderek daha orijinal çözümler önermesi için gerekirse model olunmalıdır.</p>
Sosyal ve Duygusal Gelişim	<p>Kazanım. Bir işi veya görevi başarmak için kendini güdüler. (Göstergeleri: Yetişkin yönlendirmesi olmadan bir işe başlar. Başladığı işi zamanında bitirmek için çaba gösterir.)</p> <p>Açıklamaları: Çocuğun herhangi bir yetişkin müdahalesi olmaksızın tamamen kendi özgür iradesiyle bir işe başlaması ve o işi bitirmesi için gerekli ortamın düzenlenmesi gerekmektedir. Çocuk kendine uygun ortam ve materyal sağlandığı ve uygun davranışlarla karşılaştığı sürece bir işi sürdürme ve tamamlama çabası göstereceğinden, öğretmen bu hususlara dikkat etmelidir.</p> <hr/> <p>Kazanım. Sorumluluklarını yerine getirir. (Göstergeleri: Sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir. Üstlendiği sorumluluğu yerine getirir. Sorumluluklar yerine getirilmediğinde olası sonuçları söyler.)</p> <p>Açıklamaları: Çocuklara günlük yaşamlarında, okulda veya evde yapılacak işlerde sorumluluk verilmesi önemlidir. Çocukların yaşamın değişik alanlarında sorumluluk alabilmesi için öncelikle farkındalık geliştirmesini sağlamak gerekir. Bunun yanı sıra çevresindeki yetişkinlerin doğru tutumları benimseyip çocuklara model olmaları önemlidir. Çocuklar yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan varlıkları (toprak, su, enerji, gıda gibi) verimli kullanmayı, canlıların bakımını üstlenip korumayı, çevresindeki güzellikleri korumak üzere sorumluluk almayı öğrenmelidir. Bilinçli tüketici olan, sorumluluk sahibi vatandaşlar yetiştirmenin temelleri ancak böyle atılabilecektir.</p> <hr/> <p>Kazanım. Değişik ortamlardaki kurallara uyar. (Göstergeleri: Değişik ortamlardaki kuralların belirlenmesinde düşüncesini söyler. Kuralların gerekli olduğunu söyler. İstekleri ile kurallar çeliştiğinde kurallara uygun davranır. Nezaket kurallarına uyar.)</p> <p>Açıklamaları: Çocuklar farklı ortamlarda var olan kurallara uyarken zaman zaman da farklı ortamlardaki kuralların belirlenmesinde görev alır. Çocukların kurallarını kendilerinin belirleyebileceği yerler; sınıf, ev, sokak gibi farklı ortamlardır. Kurallar belirlenirken çocukların görüşleri alınmalı, çocuklarla beraber karar verilmesine dikkat edilmelidir. Sınıfta öğretmen ve çocuklar kuralları beraber koyarsa, çocuklar kuralların neden konulduğunu anlar ve kurallara isteyerek uyarlar. Ayrıca toplumsal yaşamın devam ettirilmesi için gerekli olan görgü kuralları (teşekkür etme, selamlaşma, rica etme, özür dileme, sofraya kurallarına uyma gibi), temizlik kuralları (tuvaletten sonra ve yemekten önce/sonra ellerini yıkama, eliyle yemek yememe gibi) ve trafik kuralları (kırmızı ışıkta durma, yeşil ışıkta geçme, taşıtlara binerken sıra ile binme gibi) uymamız gereken kurallardır. Çocukların kuralları içselleştirebilmesi için etkinlikler aracılığıyla doğru tutumlar kazandırılmalıdır.</p> <hr/> <p>Kazanım. Kendine güvenir. (Göstergeleri: Kendine ait beğendiği ve beğenmediği özelliklerini söyler. Grup önünde kendini ifade eder. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler. Gerektiğinde liderliği üstlenir.)</p> <p>Açıklamaları: Benlik algısı; çocuğun kendine ilişkin değerlendirmeleri ve başkalarının onun hakkındaki görüşlerinin çocuğa yansımalarından oluşur. Bu kazanım çocuğun kendini doğru değerlendirmesi, kendiyile ilgili olumlu bir algıya sahip olması ve grup içinde kendini rahat ifade edebilmesini içerir. Bunun yanı sıra çocuğun istemediği durumlarda (etkinlik, karar, kural gibi) kendi görüş veya kararlarını belirtmesine fırsat vermeye özen gösterilmelidir. Gerekli durumlarda çocuğun lider olmayı istemesi kendine güven duyduğunun bir göstergesidir. Bu amaçla öğretmenler çocuğun kendini doğru tanımasını, grup önünde</p>

rahat davranmasını ve liderliği üstlenmesini sağlayan etkinlikler düzenlemelidir.

Kazanım. Bir olay veya durumla ilgili olumlu/olumsuz duygularını uygun yollarla gösterir. (Göstergeleri: Olumlu/olumsuz duygularını sözel ifadeler kullanarak açıklar. Olumsuz duygularını olumlu davranışlarla gösterir.)

Açıklamaları: Çocuğun yaşadığı bir olay veya durum karşısında duygularını uygun yollarla ifade etmesi beklenmektedir. Çocuğun mutlu, mutsuz, heyecanlı, kızgın, şaşkın gibi değişik duygularını ifade etmesi için uygun ortamlar oluşturulmalıdır. Bu duyguların hepsinin normal olduğu çocuğa ifade edilmeli ve duygularını bastırmak yerine kendisine ve çevresine zarar vermeyecek şekilde kontrol etmeyi öğrenmesi desteklenmelidir.

Kazanım. Toplumsal yaşamda bireylerin farklı rol ve görevleri olduğunu açıklar. (Göstergeleri: Toplumda farklı rol ve görevlere sahip kişiler olduğunu söyler. Aynı kişinin farklı rol ve görevleri olduğunu söyler.)

Açıklamaları: Toplumsal yaşamın insanların üstlendiği farklı sorumluluk ve görevlerle sürdüğünün çocuklar tarafından anlaşılması gerekmektedir. İnsanların yaşamda farklı rolleri ve görevleri olduğunu çocukların farkına varmaları için uygun etkinlikler düzenlenmelidir. Kişinin farklı rolleri ile ilgili öğrenme süreçleri de planlanmalıdır. Örneğin, okulda öğretmen rolünde olan ve görevi eğitim vermek olan bir birey evde anne veya baba rolündedir ve çeşitli ev işlerini diğer aile bireyleri ile paylaşmak evdeki görevlerindedir. Bu konuların haklar ve sorumluluklarla beraber ele alınarak tartışılmasına özen gösterilmelidir.

Öz Bakım Becerileri

Kazanım. Kendini tehlikelerden ve kazalardan korur. (Göstergeleri: Tehlikeli olan durumları söyler. Kendini tehlikelerden ve kazalardan korumak için yapılması gerekenleri söyler. Temel güvenlik kurallarını bilir. Tehlikeli olan durumlardan, kişilerden, alışkanlıklardan uzak durur. Herhangi bir tehlike ve kaza anında yardım ister.)

Açıklamaları: Eğitim etkinliklerinde temel güvenlik kurallarının yanı sıra gerekli durumlarda ihtiyaç duyulan güvenlik kuralları da ele alınmalıdır. Örneğin, çocukların arabanın ön koltuğunda oturmaması gerekir. Arabada emniyet kemeri takılmalıdır. Arabanın camından ve pencereden sarkmamak gerekir. Kibritle oynamamak gerekir. Yanan ocak, soba ve ütüden; bıçak gibi kesici aletlerden uzak durmak gerekir. Küçük nesnelere ağza, buruna, kulağa sokmak tehlikelidir. Tanımadığı kişilerin yanına gitmek, tanımadığı kişilerden yiyecek/içecek almak doğru değildir. Uzun süre TV/bilgisayar başında zaman geçirmek doğru değildir. Bilinmesi gerekli telefon numaraları şunlardır; Anne babasının veya acil durumlarda ulaşabileceği bir büyüğünün telefon numarası, Polis (155) ve Jandarma (156), Acil yardım (112), Yangın (110), Orman yangını (177). Ayrıca bu numaraların sadece ihtiyaç duyulduğunda aranması gerektiği vurgulanmalıdır.

Kazanım. Sağlığı ile ilgili önlemler alır. (Göstergeleri: Sağlığını korumak için yapması gerekenleri söyler. Sağlığına dikkat etmediğinde ortaya çıkabilecek sonuçları açıklar. Sağlığını korumak için gerekenleri yapar.)

Açıklamaları: Sağlıklı yaşamın en önemli koşullarının yeterli ve dengeli beslenme, yeterince dinlenme/uyku ve gerekli beden hareketlerini yapma olduğu unutulmamalıdır. Etkinliklerde çocukların bu konulardaki düşüncelerini/ bilgilerini ifade etmelerine fırsat verilmelidir. Doğru tutumlar kazanabilmeleri için gerekli önlemler alınmalıdır. Sık rastlanan çocuk hastalıkları, bunlardan korunma yolları ve sağaltım yolları hakkında bilgilendirici etkinlikler yapılmalıdır. Bu konular aile katılımı etkinliklerinde de ele alınmalıdır.

Kaynak: MEB. (2013). Temel eğitim genel müdürlüğü okul öncesi eğitim programı. <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf>

Extended Abstract

Introduction: It is recommended that safety education should be given pre-school period. The Hyogo Framework for Action (HFA) was adopted by 168 governments and among the five HFA priorities, Priority 3 is relevant to the education sector. Pre-school education has an important role in preparing a child for social life as an individual. This process has long-term effects on the child's development and the best way to build a safe life culture in a society is to provide qualified education. **Aim:** This study aims to evaluate MEB pre-school education program, indicators and activities in terms of safe life culture and risk reduction in disasters acquirements by comparing with international indicators. **Method:** "Pre-school education programme for 36-72 month-old-children", which was prepared by MEB in 2012-2013, was

examined. Cognitive, social and emotional development and self-care abilities developments in the programme were assessed as “acquirement” and “indicator”. Furthermore, the keywords identified within the scope of safe life in the programme were “danger (ous), emergency, disaster, vulnerability, accident, safe (ty), risk, responsibility, problem, rule, sufficiency”. A checklist was formed by researchers based on a technical guide of UNESCO and UNICEF and the assessment was provided with the checklist. **Findings and Results:** In the programme, it is expected that by gaining cognitive skills, someone can recognize the symbols in his/her daily life and in case of a problem, he/she can find proper and original solutions. As for social and emotional development skills acquirement, it is anticipated that a child of this age can encourage him/herself to succeed a duty, take responsibilities, express his/her positive or negative thoughts and have self-confidence. As to self-care abilities, the child is expected to save him/herself from danger and accidents, know emergency numbers and have acquirements related to healthy life. Education about disasters and dangers which occur in their own regions and acquirements on abilities and behaviours are not given to children within the programme. However, as stated in the technical guide, it is expected that children should be informed about the disasters and natural hazards that occurred in the regions where children live. Knowing only regional natural hazards and disasters is not sufficient for these age groups. Turkey is faced with many disasters, including earthquakes, landslides and floods. Destructive effects of disasters also require a simple understanding of the underlying disaster risk reduction approach in preschool children. It is important that some skills are acquired from these periods as well. The MEB Pre-School Education Program does not include a special skill statement for disasters and injuries. Responsibility included as skill within UNICEF and UNESCO control list is defined as a social development achievement in the MEB curriculum. Achievements include social skills such as taking responsibility and sharing tasks. There are a total of 21 specific days and weeks in the program and 14% of the program can be evaluated within the context of safe culture of life. Safe life culture knowledge, skills and behaviours which are aimed to give the children of this age (who are under the risk of getting injured) should be improved in MEB pre-school education programme. In such a country where different kinds of disasters occur, the acquirements of knowledge, skills and behaviours related to disasters should be increased.